1.6. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА СПІВРОБІТНИЦТВО

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ПІД ЧАС ВИКРИТТЯ ІНСЦЕНУВАНЬ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ І САМОГУБСТВ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Китаєв Н. Н.

Реферат. Китаєв Н. Н. звертається до слідчих ситуацій, коли службовий чи побутовий контакт двох людей закінчується загибеллю одного з них унаслідок падіння з висоти – з балкона, вікна тощо. Навіть якісний огляд місця події не дає повного уявлення про те, що сталося, а показання того, хто вижив, бувають непослідовними й суперечливими; у такому ускладненому доказуванні зростає вага різних експертиз, зокрема судово-психологічної. Її зазвичай призначають, щоб установити психічний стан, який схиляє до самогубства, проте, як показує автор, висновок психолога придатний і для спростування версії про самогубство чи нещасний випадок. Центральне місце в статті посідає кримінальна справа з м. Братська: 14-річна Наташа С. випала з вікна третього поверху квартири, де перебував лише старший брат її знайомої, раніше судимий за хуліганство й замах на групове зґвалтування. Обвинувачений почергово висував версії про нещасний випадок під час закріплення шторки та про самогубство дівчини після того, як він нібито відкинув її освідчення в коханні. Першу версію спростували свідки, а додаткові криміналістичні й судово-медичні експертизи встановили, що потерпіла намагалася вибратися з вікна на балкон поверхом нижче й упала через раптову деформацію металевого кронштейна. Слідчий прокуратури призначив посмертну судово-психологічну експертизу з питаннями про індивідуально-психологічні особливості загиблої та про ситуацію, яка могла змусити її залишати квартиру в такий спосіб. Спираючись на матеріали про особу потерпілої, експерт дійшов висновку, що вона опинилася в ситуації загрози статевій недоторканності, а спричинений цим стрес підвищив психічну активність і призвів до дій, які стали причиною смерті. Іркутський обласний суд, посилаючись на цей висновок, ухвалив обвинувальний вирок (10 років позбавлення волі), а Верховний Суд російської федерації залишив його в силі, теж пославшись на висновок психолога. Автор зауважує, що майже за 40 років видання збірника «Следственная практика» серед двох тисяч публікацій лише одна описувала допомогу експерта-психолога у викритті інсценування самогубства, а навчальні посібники досі не орієнтують практиків на залучення таких експертів. Стаття показує доказове значення посмертної судово-психологічної експертизи для слідчих, експертів-психологів і суддів.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, посмертна судово-психологічна експертиза, інсценування самогубства, інсценування нещасного випадку, падіння з висоти, загроза зґвалтування, стресовий стан, доказування, висновок експерта-психолога, слідча практика.

Forensic Psychological Examination in Exposing Staged Accidents and Suicides

Kytaiev N. N.

Abstract. Kitaev N. addresses investigative situations in which a service or domestic contact between two people ends in the death of one of them after a fall from a height, such as a balcony or window. Even a thorough crime scene examination cannot fully reconstruct the event, and the surviv-

or's statements are often inconsistent or contradictory, so expert evidence, including forensic psychological examination, gains weight. Such an examination is usually ordered to establish a mental state predisposing to suicide, but the author shows that a psychologist's opinion can equally refute a suicide or accident version. The central case comes from Bratsk: a 14-year-old girl fell from a third-floor window of a flat where only her friend's older brother, previously convicted of hooliganism and attempted gang rape, was present. The accused alternately claimed that she had fallen while fixing a curtain and that she had jumped after he rejected her declaration of love; witnesses refuted the first version, and additional forensic and medical examinations established that she had tried to climb down to the balcony below and fell when a metal bracket suddenly bent. The investigator ordered a posthumous forensic psychological examination on the victim's individual psychological characteristics and on the situation that could have forced her to leave the flat in this way. The expert concluded that she had faced a threat to her sexual inviolability and that the resulting stress led to the fatal actions. The Irkutsk Regional Court relied on this opinion in convicting the accused (10 years' imprisonment), and the Supreme Court of the russian federation upheld the verdict, also citing it. The author notes that such cases are rarely described in investigative literature and that textbooks still do not encourage investigators to involve psychologists.

Keywords: forensic psychological examination, posthumous psychological examination, staged suicide, staged accident, fall from height, threat of rape, stress state, criminal evidence, expert opinion, investigative practice.

Першоджерело: *Китаев Н. Судебно-психологическая экспертиза при разоблачении инсценировок несчастных случаев и самоубийств. Законность. 1995. № 12. Реферат оприлюднено в журналі 27.07.2013.*

References

1. Kytaiev N. N. Sudovo-psykholohichna ekspertyza pid chas vykryttia instsenuvan neshchasnykh vypadkiv i samohubstv [Forensic Psychological Examination in Exposing Staged Accidents and Suicides] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. Vol. 1, No. 1 (1). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/173-sudebno-psikhologicheskaya-ekspertiza-pri-razoblachenii-instsenirovok-neschastnykh-sluchaev-i-samoubijstv (onovlena versiia vid 28.07.2013). [in Ukrainian].